

osrednjem Noriku in posebej znamenito mesto kot municipij. Menda po navalu vshodnih Gotov l. 380. (?) je trpela tudi Celeja, pa je zatem postalo znamenito Virunum. In ko je tudi to-le bilo razdejano po Hunih 452 (:), bila je Teurnija ali Tiburnija, že od srede III. veka važna, sedaj tudi glavno mesto te provincije. V Panoniji gornji pa je bilo Petovium, kakor se zdi, tudi že pred razdelitvijo Panonije najimennitnejše, da, nekako glavno mesto v gornji strani; pa je tudi za tem, ko je bila Sabarija stolica deželskega predsednika in torej prava glava Panonije prve, vendar še zmiraj najznameniteje v tej pokrajini. Emona je bila skoro gotovo kot Klaudijeva kolonija postala ok. l. 49. ter je bila tudi važna na razkrižju velike ceste. — Razven teh pak so bila v rimski dobi še spomina vredna mesta v naših krajih: karnsko Tergeste, noriška Solva in panonska Strido.¹⁾

Ceste.

Vojaške in trgovske rimske ceste na naši zemlji se nam zaznamujejo po naslednjih postajah, „mansiones“ ali „mutationes“, važnejše te-le:

Akvileja — Ponte Sonthe — Fluvio Frigido — Ad Pirum summas Alpes — In Alpe Julia — Longatico — Nauportum — Mutatio ad nonum — Emona. Tu se je delila cesta, jedna: Emona — Acervo — Praetorium Latovicorum — Crucium — Neviodunum — Flavium municipium Latovicorum — Romula — — Siscia — — — Sirmium; druga pak: Emona — Akvilina — Savo Fluvio — Mutatio ad quarto-decimo — Ad Publicanos — Adrans — Ad Medias — Celeja, kjer se je zopet razdvajala; vshodno: Celeja — Lotodos — Ragindone — Pultavia — Poetovio — Sabaria itd., in severno: Celeja — Upellae — Colatio — Juenna — Virunum; pa tu zopet na dvoje; Virunum — Noreja in Virunum — Teurnia, itd. Iz Akvileje je vodila še druga cesta na severno stran: Akvileja — — — Ad Silanos — Tassinemeti — Saloca — Virunum.²⁾

¹⁾ Dr. Alois Huber: *Gesch. der Einfgr. und Verbrtg. des Christenth. in Südostdeutschland*, I. 263 sl.

²⁾ Novice 1854, 1855, 1856.

Gradil je bil ceste že August, zatem Vespazijan in drugi; Trajan jih je po naših deželah popravljaj. Sledovi rimskim cestam pa se nahajajo še dandanašnji na več krajih.

Legije.

Da bi strahovali domače prebivalce in odbijali tuje národe, nameščali so rimski cesarji močne legije za posadke v mestih, ki so bila znamenita za vojno. Tako je bil že August v Panoniji razstavil tri legije: VIII. Augusta, IX. Hispanica in XV. Apollinaris, Mark Aurelij pa v Noriku legijo II. Italica zvano. Na kamenitih spomenikih n. pr. v Celeji in Emoni se nam imenujeta Leg. II. Ital. in še Leg. XXV. V Petoviju je bilo stanišče XIII. legije. V Solvi (pri sedanjih Lipnici) je bila Ala Betasorum, keltogalska belgijska kohorta. Razven italških, hispanških in galskih legij in kohort so bile tudi traške in asturske. Cesar Prob je najemal tudi ptuje vojaške zlasti Germane, in poznejši cesarji, posebno Konstantin idr., so imeli čimdalje večje število germanskih najemnikov v svoji vojski. Noriški in panonski vojaki pa so bili raztreseni zunaj domovine svoje, v Italiji, v Germaniji in Galiji.¹⁾

Kolonije (naselbine).

Poleg vojaških čet so pošiljali Rimljani tudi v naše kraje svoje koloniste (naselnike), meščane in trgovce, s celo trumo sužnjem in oslobojencev. Rimske kolonije so osnavljali že prvi cesarji; tako Klaudij, posebno pa Mark Aurelij. Take kolonije so štejele navadno po 6000 rodbin za mesto in okolico. Naselniki so bili ponajveč Rimljani, v prvi vrsti zaslužni veterani (stari vojaki), pa tudi pristaši kakega strankarskega poglavarja. Cesar Aleksander Sevêr je podelil vojakom v krajini zemljo odvezto sovražniku proti temu, da branijo deželo; pa jim je dal tudi potrebno živino in sužnje za obdelovanje. Ako so bili sinovi teh naselnikov tudi vojaki, podedovali so ista zemljišča in posestva.²⁾ Klaudij II., Prob in drugi cesarji pa so naseljevali povsod tudi posebno mnogo Germanov. (Dalje.)

¹⁾ Novice 1867, št. 28, 1854, št. 24.

²⁾ Huber O. c. I. 35; Ankershofen I. 133.

Književnost.

Slovenska književnost.

Kamnik. *Zemljepisno-zgodovinski opis. Stavil Ljudevit Stiasny. V Ljubljani 1894. Izdal in založil Ljudevit Stiasny. Tiskala Ig. pl. Kleinmayr in Ferd. Bamberg.* — Tako se glasi naslov

novi, jako lični, 175 strani obsežajoči knjižici, ki si v nekem oziru stavi isti smoter, kakor Vrhovčeve knjige: „Novo mesto“, „Ljubljanski meščanje“ in „Die wohlhöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach“. Seveda bi se dala o kamniški zgodovini napisati velika knjiga. S tem-le delom pa je gospod pisatelj

hotel podati le priročno, dejal bi, žepno knjižico, ki naj bi bila v prijetno in poučljivo zabavo zlasti mnogim letovičarjem, ki leto za letom številneje obiskujejo to mesto in okolico. Zato se ozira v tem opisu nekoliko tudi na okolico ter navaja med drugim dve pesmi kamniškega pesnika Antona Medveda, (ponatisek iz „Dom in Svet“-a), tičeči se kamniškega bajeslovja. S tega stališča torej ocenjamo to delo. — O Kamniku se je že marsikaj pisalo, zato se ta knjiga ozira na vse dosedanje spise o tej stvari. Pisatelj je razvrstil vso stvarino v šest poglavij, v katerih opisuje: zemljepisni obraz, zgodovino mesta, zgodovino župnije in cerkvá, zgodovino šole, pravljice in pripovedke ter naposled znamenite Kamničane. Prvo poglavje je ponatisnil z malimi premembami iz „Dom in Svet“-a (l. 1892. stran 517, 544). Druga poglavja so razdeljena v več pododdelkov. Semtertje pisatelj prehitro našteva razne zgodovinske podatke po vrsti; zato je spis na nekaterih straneh (n. pr. str. 22. 23. 36. 37. itd.) skoro utrudljiv in suhoparen. V čisto znanstveni knjigi se to opraviči lože, a v zabavno-poučni, kakoršna je ta, bilo bi najbrže bolje, da bi se opustila ta ali ona stvarca, ki posebno ne zanima preprostega čitatelja. Jako dobro in zanimivo je opisan mestni zbor in mestno sodišče; zgodovina šole pa je v primeri z drugo stvarino skoro preobširna. — Le še par stvarnih popravkov in potrebnih dostavkov! Med kamniškimi župniki na strani 83. je izpuščen Ivan de Bausendis, kateri pa se na str. 70. vendar-le omenja; bil je župnik l. 1327. — 1341. l. 1321. je bil v Kamniku vikarij Friderik (Mittheilungen f. Kr. 1863. 34). Vrsta vikarijev in kapelanov kamniških je dokaj nedostatna; jednako tudi vrsta gvardijanov frančiškanskega samostana. Na str. 92. je menda tiskovna pomota Celestin „Norad“, ker ta mož se je pisal „Novak“. Tudi mekinske opatinje niso vse našteje. „Zgodovinski Zbornik“ je prinesel njih imena po vrsti, kakor so zapisane na steni v stranski kapeli svet. Kolomana v Mekinah. Na strani 102. se omenja župnik Friderik Skerpin l. 1710., a tedaj je vodil to župnijo slavní doktor Maks Leop. baron Rasp. Na isti strani se omenja kovaška in kleparska bratovščina svetega Alojzija. A to je bila bratovščina sv. Aloja (ne Alojzija!) ali Eligija, ki je patron kovačev, zlatarjev in kleparjev, kateremu je posvečena srednja kapela na Malem Gradu. Stari Kamničani še prav dobro poznajo tega svetnika, ker njih predniki so ga za sv. Primožem in Felicijanom pa za sv. Marjeto, mestno zavetnico, častili še prav posebno. Pri ustanovnikih štipendij bi se poleg drugih lahko omenjal tudi Adam Frančišek Žagar, ki je ustanovil tri štipendije, ter oba Šlakarja: kanonik Janez in dekan Jožef. Jožef Šlakar je mestnim dijakom naklonil več precej velikih štipendij. — Pisatelj je dobro pogodil, da je popisal življenje slavnega skladatelja prve slovenske opere Jakoba Frančiška Zupana,

ki je umrl v Kamniku 11. mal. travna l. 1810., star 77 let; le-tu je služboval celih 48 let kot učitelj in pevovodja. Doslej se o tem znamenitem možu ni veliko vedelo. — Med znamenitimi Kamničani bi se dalo navesti še marsikako ime. Omenjamo le: Franč. Mihael Paglovec, župnik-pisatelj, ustanovnik prve hranilnice na Kranjskem (1679 do 1759); „Paulus von Oberstein“ (s Starega grada) je bil prošt pri sv. Štefanu na Dunaju in kancelar dunajskemu vseučilišču začetkom 16. stoletja, v onih letih, ko je drugi Kranjec, Jurij Slatkonja bil dunajski nadškof. L. 1519. je imel isti Pavel Starograjski hud boj s tedanjim rektorjem na vseučilišču zaradi prednosti v dostojanstvu. — Pater Matija Boštijančič, jezuit, je bil okoli l. 1630. dekan modroslovne fakultete na dunajskem vseučilišču; bil je tudi znamenit latinski pesnik. Med drugim je proslavljal zmago pri Sisku. (Letopis, 1878. str. 32; Valvasor XV. 534.) — 26. sušca l. 1792. je umrl v Freiburgu profesor medicine na ondodnem vseučilišču, dr. Jurij Karol Starovašnik (Altdorfer), rodóm Kamničan. — 26. prosinca 1755. je umrl v Ljubljani Kamničan P. Sigismund Skerpin, provincijal frančiškanske provincije sv. Križa, generalni definitor celega reda (1738 — 1750), generalni vizitator šestih redovnih provincij; l. 1730. ga je cesar imenoval cesarskim teologom. Doživel je 67 let, od teh 51 v redu. — Frančišek Pirc, (1785 do 1880), apostolski misijonar med Indijani v Severni Ameriki in slovenski pisatelj. — Tudi sedanji starosta domoljubov Luka Svetec je rojak kamniški rojen 8. vinotoka l. 1826. v Podgorju tik Kamnika.

Knjigo krasé nekatere slike, povzete iz knjige „Im Gebiete der Steiner Bahn“. Le žal, da prave slike tega mesta vendar ni nobene; kolikor jih je, te so večinoma iz okolice. Jezik je v splošnem jako lep in čist, le semtertje se jedna in ista beseda preveč ponavlja, (n. pr. str. 32 Kamnik). Nekatere malenkostne hibe gredo menda na rovaš stavcu, n. pr. str. 27. „Kako je ugajal ta kraj tedanjimi plemičem“; str. 57. „Frančiška“, prav „Frančiška“, in druge.

Knjigo toplo priporočamo občinstvu. Čita jo z zanimanjem i zgodovine nevesč čitatelj. Hvala gospodu pisatelju, ki je veliko žrtvoval, da je dal delcu tudi tako lično zunanjo obliko! Da bi se tudi o drugih mestih izdala taka dela! Knjigo prodaje pisatelj g. Ljudevit Stiasny, učitelj v Kamniku, po 1'25 gld. s poštnino vred. J. Benko.

Nemške književne zanimivosti.

Die Basko-Slavische Spracheinheit von Johann Topolovšek. I. Band. Einleitung. Vergleichende Lautlehre. Im Anhang: Iro-Slavisches. Wien. Commissions-Verlag Gerold's Sohn. 1884. Knjiga je posvečena grofu Janezu Harrachu.

Na obéh straneh zahodnih Pirenej prebivajoči Baski so nam znani večinoma le iz zemljepisja.